

bülten

tmmob
makina mühendisleri odası

Mayıs 2017, Sayı 227 Ekidir

Sanayinin Sorunları ve Analizleri (XXVIII)

Sanayinin maliyetleri
ve enflasyonu hızla artıyor

SANAYİNİN MALİYETLERİ VE ENFLASYONU HIZLA ARTIYOR

Mustafa SÖNMEZ*

Özet

Türkiye ekonomisine bu yılın ilk 4 ayında çift haneli ve giderek yükselen bir enflasyon yapışmış bulunuyor. Neredeyse 30 aydır yaşanmayan çift haneli enflasyon, ekonomi ve sanayinin en önemli gündem maddesi haline geldi.

Yurtiçi Üretici Fiyat Endeksi (Y-ÜFE) diye adlandırılan sanayinin Nisan ayı fiyat artışları da yıllık olarak yüzde 16,4'ü buldu. Ocak ayında yıllık yüzde 13,7, Şubat ayında ise yüzde 15,4 olarak gerçekleşen sanayi fiyatları artışı, Mart'ta yüzde 16,1 olarak gerçekleştikten sonra Nisan ayını da yüzde 16,4 olarak tamamladı. Çift rakamlı enflasyon ekonomi için yeniden hortlayan bir kabus gibi.

Ortalaması yüzde 16,4'ü bulan sanayici fiyatlarının "ara malı" kategorisindeki ürünlerde yıllık fiyat artışı yüzde 22'yi buldu, Sanayinin omurgasını oluşturan imalat sanayisinde üretilen ürünler için ise sanayici, 12 ayda fiyatlarını yüzde 18'den fazla artırdı. İmalat sanayinde de ana metal sanayisindeki fiyat patlaması dikkat çekti. Ana metalde fiyatlar 12 ayda yüzde 43'e yakın artmış görünüyor. Oysa, 2016'da fiyatlar yüzde 3,5 gerilemişti.

Üretici (sanayici) fiyatlarının 2008 ortalarından bu yana ilk kez yüzde 16,4'e çıkmasına kaynaklık eden önemli etken ise döviz, özellikle dolar fiyatındaki hızlı artış oldu. Buna, dünyada enerji ve öteki emtia fiyatlarının yeniden artış trendine girmesi etkenini de eklemek gerekir.

Özellikle Eylül 2016-Şubat 2017 dönemini kapsayan 6 ayın döviz fiyat artışları ile enflasyon artışı çarpıcıdır. Dolar fiyatının yüzde 24 arttığı bu dönemde yurt içi üretici fiyatlarında yüzde 11,5, tüketici fiyatlarında ise yüzde 7 artış oldu. Bu beş ayda kur artışı, fiyatlardaki artışı katladı.

Döviz kurunun maliyet enflasyonuna yol açışı, özellikle ana metal, beyaz eşya, elektronik, kimya gibi sektörlerde hızla hissedildi.

Dolardaki hızlı artış, bir süredir düşük seyreden başta petrol olmak üzere emtiaların dünya fiyatlarının artışı ile beraber, maliyetler iyice tırmandı.

Sanayici kesimin fiyatlarında yaptığı artışlar yıllık yüzde 16,4'ü bulurken, tüketicinin ödediği fiyatlardaki (TÜFE) artış, yüzde 12'ye yaklaştı. Tüketici enflasyonuna tarımda taze sebze meyve fiyat artışı ve devamında gıda enflasyonu da etkili oldu.

Mart ve Nisan ayında hız kesmesine karşın, döviz fiyatları TL karşısında arttıkça, bunun sanayici-üretici fiyatlarına maliyet enflasyonu, devamında da tüketicinin önüne tüketici fiyat artışı olarak gelmesi kaçınılmaz.

Krizin eşiğinden ekonomiyi uzaklaştırmak ve referandumda Evet oylarını artırmak için izlenen genişlemeçi politikalar, bütçede önemli açıklar yaratmaya ve cari açık ile birlikte çifte açık tehlikesine doğru Türkiye'yi hızla taşıyor.

* İktisatçı-Yazar, Makina Mühendisleri Odası Danışmanı

GİRİŞ

Türkiye ekonomisine bu yılın ilk 4 ayında çift haneli ve giderek yükselen bir enflasyon yapılmış bulunuyor. Neredeyse 30 aydır yaşanmayan çift haneli enflasyon, ekonominin ve sanayinin en önemli gündem maddesi haline geldi. Yurtiçi Üretici Fiyat Endeksi (Y-ÜFE) diye adlandırılan sanayinin fiyat artışları Ocak'tan itibaren iki haneye çıktı ve Nisan ayı yüzde 16,4'e ulaştı.

Bu ölçüde bir sanayi enflasyonu 2008 yılı ortalarında yaşanmış, yüzde 18,5'lik yıllık Y-ÜFE Temmuz ayında yaşanmıştı. Sonraki dönemde gerçekleşen sanayi enflasyonu hiç yüzde 15'in üstüne çıkmamış, çift hanelik fiyat artışları, en fazla yüzde 10-13 dolayında kalmıştı. 2014 Ekim ayında yaşanan yüzde 10,1'lik sonuç dışarıda bırakılırsa, Türkiye sanayisi, 30 aydır çift haneli enflasyon bile yaşamamıştı. Bu nedenle, Ocak ayında yıllık yüzde 13,7 ile başlayıp Nisan ayında yüzde 16,4'e ulaşan sanayi fiyatları artışı, yeni bir eğilim ve sürme ihtimali de yüksek bir olumsuzluk olarak değerlendiriliyor.

Sanayi fiyatları, yıllık olarak 2016'nın Eylül ayında yüzde 1,8'e kadar düşmüştü. Bu, 2013 Nisan ayında gerçekleşen yüzde 1,7'lik yıllık artıştan bu yana en düşük sanayi enflasyonuydu.

Ancak, sanayi fiyat endeksinin Eylül sonrası tırmanışı olağan dışı oldu. Aralık ayında yıllık yüzde 9,9'a kadar çıkan sanayi ürünleri fiyatları, Ocak'ta yüzde 13,7'yi, Şubat'ta ise yüzde 15,4'ü. Mart'ta yüzde 16,1'i bulduktan sonra Nisan'da da hız kesmedi ve yüzde 16,4'e ulaştı.

ARA MALLARINDA %22

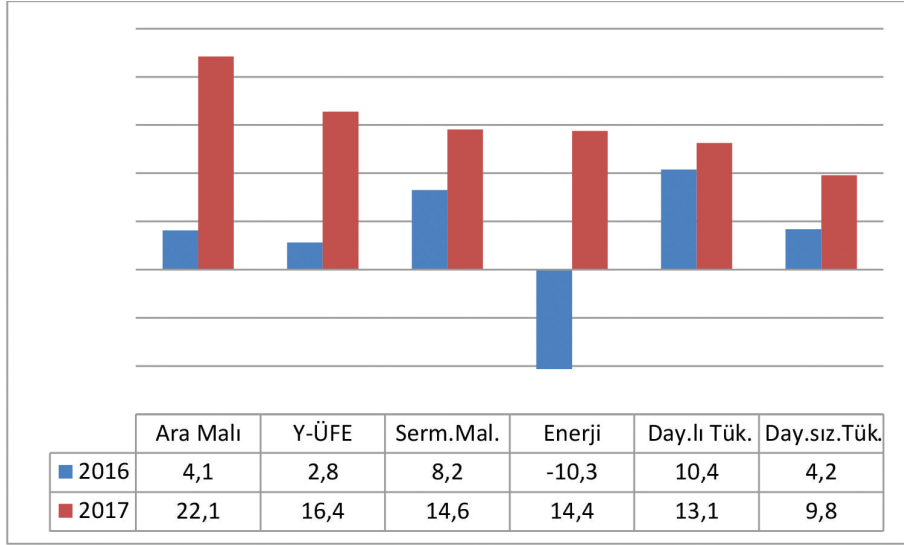
Sanayi enflasyonuna alt gruplar olarak bakıldığında da farklı bir görünüm var. Ortalaması Nisan ayında yüzde 16,4'ü bulan sanayici fiyatlarının "ara malı" kategorisindeki ürünlerde yıllık fiyat artışı yüzde 22'yi geçti. Enerji ürünlerinde artış yüzde 14,4'e çıkarken dayanıklı tüketim ve sermaye mallarında artış yüzde 14,6 olarak gerçekleşti.

En düşük artış ise yüzde 9,8 ile gıda, tekstil gibi sektörlerde ait dayanıksız tüketim mallarının fiyatlarında gerçekleşti.

Tablo 1. Sanayici (Üretici) Fiyatlarında Yıllık Değişimler (2003-2017, %)

Yıllar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2003	32,6	33,4	35,2	35,1	33,7	29,6	25,6	22,7	19,1	16,1	16,2	13,9
2004	10,8	9,1	8,0	8,9	9,6	10,5	9,4	10,5	12,5	15,5	14,4	13,8
2005	9,9	8,1	8,2	7,5	7,2	8,7	10,1	11,1	10,9	8,2	4,9	4,5
2006	5,1	5,3	4,2	5,0	7,7	12,5	14,3	12,3	11,2	10,9	11,7	11,6
2007	9,4	10,1	10,9	9,7	7,1	2,9	2,1	3,7	5,0	4,4	5,7	5,9
2008	6,4	8,2	10,5	14,6	16,5	17,0	18,4	14,7	12,5	13,3	12,3	8,1
2009	7,9	6,4	3,5	-0,4	-2,5	-1,9	-3,8	-1,0	0,5	0,2	1,5	5,9
2010	6,3	6,8	8,6	10,4	9,2	7,6	8,2	9,0	8,9	9,9	8,2	8,9
2011	10,8	10,9	10,1	8,2	9,6	10,2	10,3	11,0	12,2	12,6	13,7	13,3
2012	11,1	9,2	8,2	7,7	8,1	6,4	6,1	4,6	4,0	2,6	3,6	2,5
2013	1,9	1,8	2,3	1,7	2,2	5,2	6,6	6,4	6,2	6,8	5,7	7,0
2014	10,7	12,4	12,3	13,0	11,3	9,8	9,5	9,9	9,8	10,1	8,4	6,4
2015	3,3	3,1	3,4	4,8	6,5	6,7	5,6	6,2	6,9	5,7	5,3	5,7
2016	5,9	4,5	3,8	2,9	3,3	3,4	4,0	3,0	1,8	2,8	6,4	9,9
2017	13,7	15,4	16,1	16,4								

Kaynak: TÜİK

Grafik 1. Ana Sanayi Gruplarında Yıllık Fiyat Artışları (%)

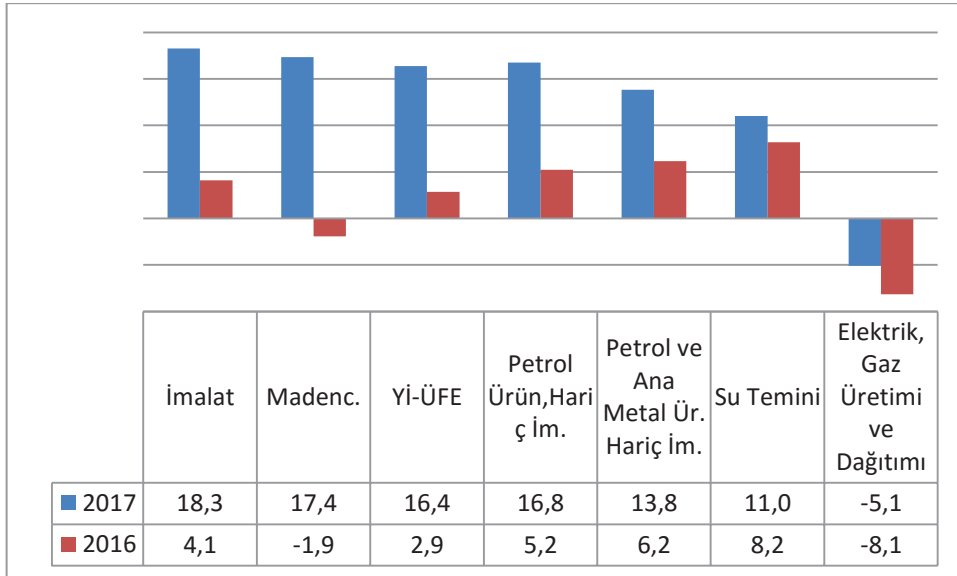
Kaynak: TÜİK

İMALAT SANAYİSİNDE SERT FİYATLAR

Sanayi enflasyonuna sektörel olarak bakıldığında ise 2017 Nisan'da yıllık ortalaması yüzde 16,4'ü bulan fiyat artışlarının sanayinin omurgasını oluşturan imalat sanayisinde yüzde 18,3'ü bul-

duğu görülüyor. Oysa bir yıl önce, imalatta Nisan 2016'da yıllık fiyat artışı yüzde 4,1'de kalmıştı. Bu anlamda imalat sanayisinde sert bir enflasyon yaşandığı söylenebilir.

İmalat sanayisinde fiyatı en çok artan alt sektörler, ana metal ürünleri ve petrol ürünleri. Bu

Grafik 2. Sanayici Fiyatlarında Yıllık Artış, Nisan-Sektörel (%)

Kaynak: TÜİK

alt dallar dışında bırakıldığında ise imalat sanayisindeki fiyat artışlarının 12 ayda yüzde 13,8'e yaklaştığı görülüyor.

Madencilik sektöründe üretilen ürünlerde Nisan itibarıyla yıllık fiyat artışı yüzde 17,4 olarak, imalatı izliyor. Bir yıl önce bu sektörde fiyatlar yüzde 2'ye yakın gerilemiş görünüyordu.

Sanayi ürünleri içinde fiyatı artmayan, hatta gerileyen alt dal elektrik ve doğalgaz. Bu ürünlerde Nisan itibarıyla 2016'da yıllık yüzde 5,1 gerileyen fiyatların, 2017'de de yüzde 8,1 azaldığı görüldü. Petrol fiyatlarındaki düşüşün etkisiyle doğal gaz alım maliyetleri azalan BOTAŞ, doğal gaz satış fiyatında Ekim 2016'da yüzde 10 indirim yapıldı. Elektrik üretiminde yakıt olarak kullanılan doğal gazın maliyetlerindeki düşüşün etkisiyle TETAŞ'ın toptan elektrik satış fiyatında da artış yapılmayınca, fiyatlar bu alanda artmadığı gibi geriledi.

ANA METALDEKİ SERT ARTIŞLAR...

Sanayici fiyatlarının Nisan 2017'de yıllık yüzde 18'in üstüne çıkmasına etki eden alt sektörler mercek altına alıp incelendiğinde, bazı alt dalların hızlı fiyat artışında ana rolü oynadığı anlaşılıyor.

Ortalama fiyat endeksindeki en önemli ağırlık yüzde 89 ile imalat sanayisinin, İmalat sanayisi sektöründe de bazı alt dalların ağırlığı ve fiyat artışları, endeks bileşkesinde önemli bir yer tutuyor.

Örneğin sanayide yıllık artışların yüzde 16,4'e çıkmasında ana etkenlerden biri demir-çelik sektörünü de

Tablo 2. Nisan (2016-2017) Yıllık Artışlar, Sektörler, Katkılar

Sektörler	2016	2017	2017 Etki (%)	Enf. Katkısı (Puan)
Y-ÜFE	2,9	16,4	100,0	16,4
Madencilik ve taşocakçılığı	-1,9	17,3	3,4	0,6
Kömür ve linyit	6,8	7,8	0,7	0,1
Ham petrol ve doğal gaz	-30,6	86,1	0,3	0,3
Metal cevherleri	0,5	25,5	0,5	0,1
Diğer madencilik ve taşocakçılığı ürünleri	2,8	8,4	1,9	0,2
İmalat	4,1	18,3	88,8	16,0
Ana metaller	-3,5	42,7	8,4	3,5
Tekstil ürünleri	8,5	21,7	9,1	1,9
Kok ve rafine petrol ürünleri	-26,2	70,1	2,6	1,8
Gıda ürünleri	3,2	9,3	18,3	1,7
Fabrikasyon metal ürünler, makine ve ekipmanlar hariç	6,2	18,5	5,6	1,0
Kimyasallar ve kimyasal ürünler	3,5	23,3	4,4	1,0
Kauçuk ve plastik ürünler	7,7	17,3	4,5	0,8
Motorlu kara taşıtları	6,6	13,9	4,4	0,6
Metalik olmayan diğer mineral ürünler	2,2	7,1	6,6	0,5
Elektrikli teçhizat	8,0	15,8	2,9	0,5
Makine ve ekipmanlar b.y.s.	10,1	14,3	3,2	0,5
Kağıt ve kağıt ürünleri	7,4	17,0	2,7	0,4
Giyim eşyası	6,8	8,0	3,9	0,3
Mobilya	13,1	9,8	3,1	0,3
Bilgisayar, elektronik ve op.	4,7	18,8	1,1	0,2
Diğer mamul eşyalar	12,7	20,5	1,0	0,2
Basım ve kayıt hizmetleri	10,3	13,8	1,2	0,2
Deri ve ilgili ürünler	5,7	11,0	1,2	0,1
Temel eczacılık ürünleri ve müs.	10,3	13,2	0,9	0,1
İçecekler	5,6	12,8	0,9	0,1
Tütün ürünleri	6,8	20,7	0,5	0,1
Ağaç - mantar ürünleri (mobilya har.)	5,9	6,0	1,6	0,1
Diğer ulaşım araçları	7,6	9,7	0,5	0,0
Elektrik, gaz üretimi ve dağıtımı	-8,1	-5,1	6,8	-0,3
Su temini; kanalizasyon, atık yön.	8,2	11,0	1,0	0,1

içinde barındıran ana metal sanayisi. Endekste yüzde 8,4 ağırlığı olan bu dalda fiyatlar son 12 ayda yüzde 43'e yakın artmış görünüyor. Oysa, 2016'da fiyatlar yüzde 3,5 gerilemişti. Artışın bir kısmı baz etkisinden kaynaklı olmakla birlikte, döviz kurundaki sert yükseliş ve dünya emtia fiyatlarındaki artışın, ürün fiyatlarına yansımalarıyla metal fiyatlarının sert biçimde arttığı söylenebilir.

Kimya sanayisi, hem ağırlığı hem sert fiyat artışı ile dikkat çeken bir diğer alt sektör. Bu dalda da 12 ayda fiyatlar yüzde 23,3 arttı. Önceki yılın fiyat artışı yüzde 3,5 idi.

Endekste yüzde 9 ağırlığı olan tekstildeki fiyat artışları da dikkat çekici. Bu dalda Nisan itibarıyla 12 aylık artış yüzde 22'ye yaklaştı.

İmalat sanayisinin bir diğer önemli dalı olan ve beyaz eşya, ev elektroniğini içeren fabrikasyon metal ürünlerde de yüzde 18,5'lik yıllık artış, genel endeksin yükselişinde etkili oldu.

Endekste yüzde 18,3 ile en ağırlıklı yeri tutan gıda sektöründe ise yıllık fiyat artışı yüzde 9,3 oldu. Artış 2016'da yüzde 3,2 idi. Endekste yüzde 7'ye

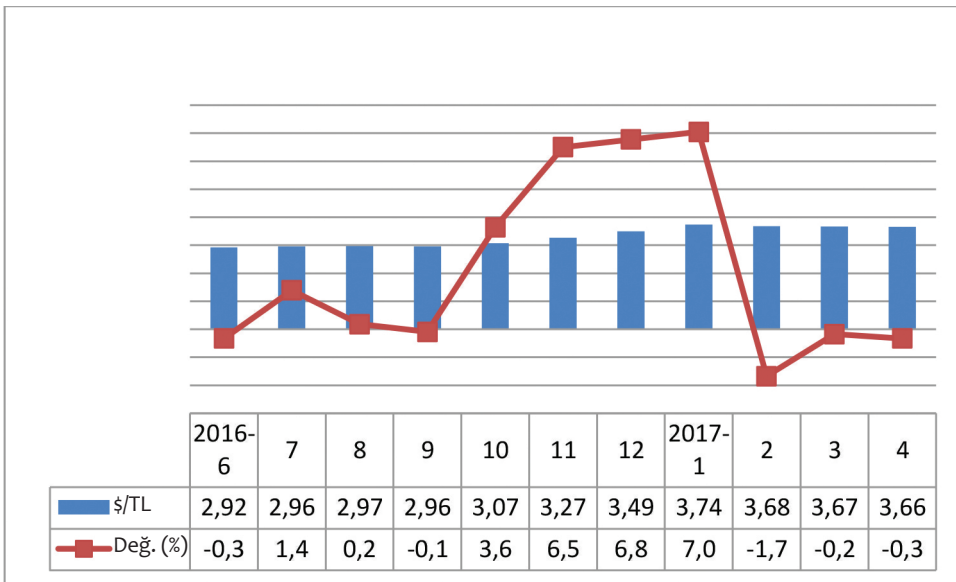
yakın yeri olan ve çoğu inşaat girdisi sanayi ürünü üreten "Metalik olmayan diğer mineral ürünler" sektöründe fiyatlar, inşaat sektörünün talebinin düşük seyretmesinin de etkisiyle, yüzde 7,1'de kaldı.

DÖVİZDEKİ TIRMANIŞIN ETKİSİ

Üretici (sanayici) fiyatlarının 2008 ortalarından bu yana ilk kez yıllık olarak yüzde 16,4'e çıkmasına kaynaklık eden en önemli etken ise döviz, özellikle dolar fiyatındaki hızlı artış oldu. Buna, dünyada enerji ve öteki emtia fiyatlarının yeniden artış trendine girmesi etkenini de eklemek gerekir.

Özellikle Eylül 2016-Nisan 2017 dönemini kapsayan döviz fiyat artışları ile enflasyon artışı çarpıcıdır. Dolar fiyatının, 2016 Haziran ayı ortalaması ile 2017 Ocak ayı ortalaması arasındaki fark yüzde 28'e kadar açıldı. Bu 8 ayda yurt içi üretici fiyatlarında yüzde 11, tüketici fiyatlarında ise yüzde 7 artış oldu. Bu 8 ayda dolardaki artış, fiyatlardaki artışı ikiye katladı.

Eylül 2016'da aylık ortalaması 2,96 TL olan dolar

Grafik 3. Dolar/TL'de 2016 Haziran - 2017 Nisan (TL, %)

Kaynak: TCMB

kuru, derecelendirme kuruluşlarının Türkiye'nin notunu negatife düşürmesi ile sert şekilde arttı. Türkiye'nin risk primini yükselten iç ve dış gelişmeler, Ekim'de ABD'de Trump'ın seçilmesi ile yükselen dolar endeksi, Türkiye'de dolar fiyatını daha yukarı taşıdı ve öteki yükselen ülke paralarından ayrıştırdı.

Eylül 2016-Ocak 2017 döneminde dolar fiyatındaki artışın yüzde 26'yı bulması, ithal girdi, makine-teçhizat kullanan sektörlerde maliyetleri de hızla artırdı. Döviz kurunun maliyet enflasyonuna yol açışı, özellikle ana metal, beyaz eşya, elektronik, kimya gibi sektörlerde hızla hissedildi.

Dolarda Şubat ayı ile başlayan hız düşüşü ise sanayicinin maliyetlerinde hissedilir bir azalmaya henüz yol açmadı.

Dolardaki hızlı artış, bir süredir düşük seyreden başta petrol olmak üzere emtiaların dünya fiyat-

larının artışı ile beraber, maliyetler iyice tırmandı. Dünya ekonomisinde büyüme eğilimleri, konulan görece yüksek büyüme hedefleri, talep darlığı ile fiyatları birkaç yıldır gerilemiş enerji ve öteki hammadde fiyatlarını da hareketlendirdi.

Brent petrolün varili, Mart 2016-2017 arası 12 ayda yüzde 33 artarken kömür fiyatlarında da yüzde 55'e yakın artış gerçekleşti.

Demir cevheri fiyatları 12 ayda yüzde 57'nin üstünde artış gösterirken dünya şeker fiyatları da yüzde 17 arttı.

Türkiye, ithalatçısı olduğu, özellikle enerji ve cevher ürünlerinin dünyada artmış fiyatlarına katlanmanın yanında, bir de yükselmiş dolar ile ithalat yapmak durumunda kalınca, ürün maliyetleri daha hızlı arttı ve bunları sanayiciler, 2016'nın sonları ve 2017'nin ilk 4 ayında, yapabildikleri kadar fiyatlara yansıttılar.

Tablo 3. Dünya Ortalama Mal Fiyatları

Sektörler	Birimi	2015	2016	2016 Mart	2017 Mart	2015	2016	2017-3
Enerji								
Kömür, Avustralya	\$/mt	57,5	65,9	52,2	80,6	-18,0	14,5	54,5
Ham Petrol, Brent	\$/bbl	52,4	44,0	39,1	52,0	-47,1	-15,9	33,0
Doğal Gaz, Avrupa (*)	\$/mmbtu	7,3	4,6	4,3	5,4	-27,8	-37,2	25,8
Doğal Gaz, ABD	\$/mmbtu	2,6	2,5	1,7	2,9	-40,2	-4,6	68,9
Tarım								
Buğday, ABD	\$/mt	204,5	166,6	191,2	154,3	-28,2	-18,5	-19,3
Şeker, Dünya	cent/kg	29,6	39,8	34,0	39,9	-20,9	34,4	17,1
Pamuk A Endeksi	cent/kg	155,7	163,6	144,3	191,3	-15,0	5,1	32,6
Gübre, Doğu Avrupa	\$/mt	272,9	199,3	203,0	234,0	-13,7	-27,0	15,3
Metaller ve Mineraller								
Alüminyum	\$/mt	1.664,7	1.604,2	1.531,0	1.901,5	-10,9	-3,6	24,2
Bakır	\$/mt	5.510,5	4.867,9	4.953,8	5.824,6	-19,7	-11,7	17,6
Altın	\$/toz	1.160,7	1.249,0	1.245,1	1.231,4	-8,3	7,6	-1,1
Demir Cevheri, Çin	cent/dmtu	55,8	58,4	56,0	88,0	-42,4	4,6	57,1

Kaynak: Commodity Price Data (Pinksheet), Dünya Bankası

Merkez Bankası, Şubat 2017 aylık enflasyon değerlendirmesinde döviz ve dünya emtia fiyat artışının etkisine şöyle yer verdi: "...yıllık enflasyonundaki yükseliş sürmüştü; başta temel mal ve enerji grupları olmak üzere genele yayılan döviz kuru etkileri gözlenmiştir. Geçici vergi indirimlerine karşın, Türk lirasındaki birikimli değer kaybının etkisiyle temel mal enflasyonunda kaydedilen belirgin artış sonucunda çekirdek enflasyon göstergelerinin yıllık enflasyonu ve ana eğilimi yükselmiştir."

Merkez Bankası, üretici fiyatlarındaki yüzde 16,5'e yaklaşan artışı değerlendirirken de dışsal etkilere şöyle dikkat çekti: "Bu gelişmede, döviz kuru ve uluslararası emtia fiyatları belirleyici olmuştur."

TL'deki değer kaybının, ABD Merkez Bankası Fed'in 2017 boyunca yapması beklenen faiz artışlarının ve Türkiye'nin eksilmeyecek risk priminin etkisiyle süreceği, yaygın bir kanı. Bu, tek başına, maliyet enflasyonuna kaynaklık etmeyi sürdürerek yüzde 16,5'e yaklaşmış sanayici enflasyonunun, 2017'nin geneline hakim olacağına ilişkin güçlü bir parametre.

TÜKETİCİ FİYATLARINA YANSIMALAR

Sanayici kesimin fiyatlarında yaptığı artışlar yıllık yüzde 16,5'i bulurken, tüketicinin ödediği fiyatlardaki (TÜFE) artış, yüzde 12'ye yaklaştı. Ancak, hatırlatmak gerekir ki, tüketici fiyatlarının sepetinde eğitim, sağlık, finans, ulaştırma gibi "Hizmetlerin fiyatları" da yer alır. Yurt İçi Üretici Fiyatları diye adlandırılan sanayicinin fiyatlarını ise sadece imalat sanayisi, enerji ve madencilik ürünlerindeki fiyat hareketleri oluşturur. O nedenle kıyaslamayı, tüketici sepetinden hizmetleri ayıklayarak, sadece "mallar"ın fiyatlarındaki artışları alarak yapmak gerekir.

Bu yapıldığında malların tüketici fiyatlarında 2017 Mart itibarıyla artışın yüzde 13'e vardığını görüyoruz. Dolayısıyla tüketicinin kullandığı malların fiyatlarında da çift haneli dönem sürüyor. Öyle ki, bu hararete bir tüketici enflasyonunun en son 2012 başında yaşandığı görülüyor. 2010, en çok da küresel krize giriş yılı 2008'de çift haneli enflasyonların yaşanmış olduğu hatırlanmalı.

Tablo 4. Tüketici Ürün (Hizmet Dışı) Fiyatlarında Yıllık Artışlar/Çift Haneler (2004-2017, %)

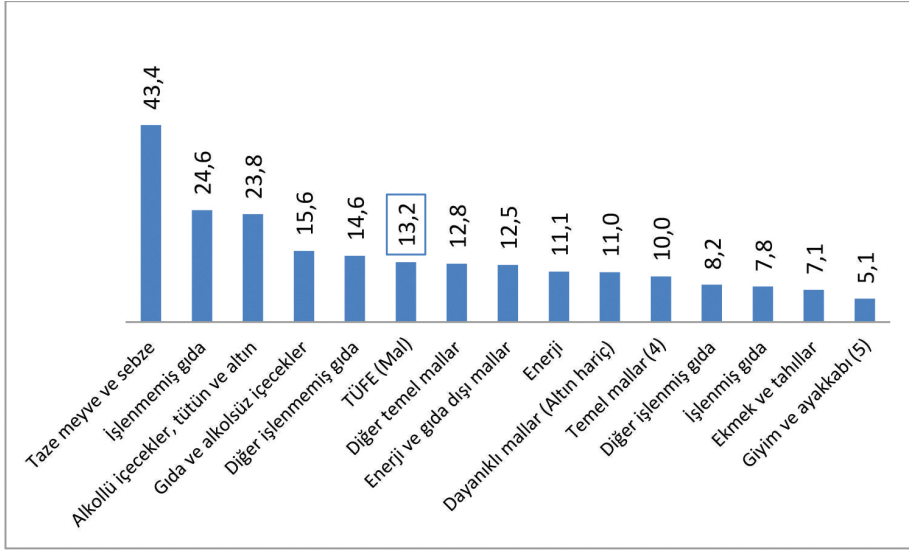
Yıllar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2004	8,7	7,2	6	5,4	4,7	4,6	5,5	6,4	6,1	7,9	7,9	7,7
2005	7,5	7,2	6,1	6,5	7,1	7,4	5,9	6,3	6,6	5,9	6	6,1
2006	6,8	7	7,2	7,9	9,2	9,6	11,8	9,9	10	9,2	9,1	8,7
2007	9,1	9,4	10,4	10,3	8,6	7,8	5,7	6,8	6,7	7,4	8,3	8,3
2008	8	9,3	9,2	9,8	11	10,9	12,7	12	11	12,4	10,7	9,9
2009	9,4	7,2	7,8	5,6	4,7	5,6	5,2	5,3	5,3	5	5,7	7
2010	9,2	11,6	10,5	11,6	10,2	9,4	8,4	9,6	11,1	10,4	8,5	7,2
2011	5,1	4,1	4,1	4,3	8,2	6,7	6,6	7	6,1	8	10,5	12
2012	12,2	11,9	12	12,8	8,8	9,5	9,8	9,5	10	8	6,1	5,8
2013	7,4	7	7,3	5,7	6,2	8,5	9,2	8,2	7,7	7,7	7,1	7,2
2014	7,7	7,8	8,4	9,8	10,2	9,6	9,6	9,7	8,8	8,9	9,3	8
2015	6,6	7,1	7,2	7,6	7,8	6,5	6,1	6,5	7,7	7,1	7,8	8,8
2016	9,8	8,7	6,9	5,7	5,7	7,4	8,9	8	6,9	6,9	6,6	8,7
2017	9,6	10,9	12,5	13,2								

Yüzde 13,2'lik tüketici malları enflasyonunun içinde, en yüksek artışın taze sebze ve meyvede yüzde 43,4 ile başı çekmesi pek sansasyonel bir konu oldu. İşlenmemiş gıdadaki yıllık artış yüzde 25'e yaklaşırken alkollü içki ve tütündeki artış da yüzde 24'e yaklaştı. Ancak, bu kalem, aile bütçelerinde yüzde 6'lık bir yer tutuyor.

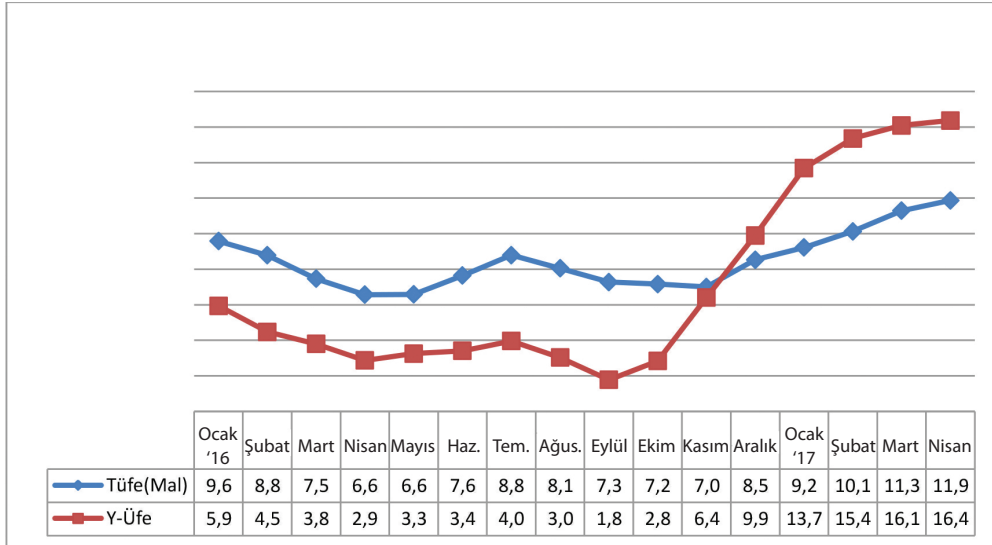
Nisan ayı itibarıyla, aile bütçesinde yüzde 24'lük

payı olan gıdada 12 aylık artış yüzde 15,6 olarak gerçekleşti. Tüketicinin kullandığı mallardaki fiyat artışını çift haneye çeken önemli bir kalem de tüketicinin ödediği yüzde 11 artan enerji fiyatları oldu.

Hükümetin en sıkışık sektörler olarak belirlediği ve vergi indirimi uyguladığı beyaz eşya ile mobilyada bile yıllık fiyat artışları yüzde 11'e ulaştı.

Grafik 4. Tüketici Mallarında Yıllık Artış (Nisan, %)

Grafik 5. TÜFE (Mal) ve Y-ÜFE'de Yıllık Artışlar (%)

Kaynak: TÜİK

Tüketicinin kullandığı mallardaki fiyat artışının özellikle 2016 sonu ve 2017 başı hızlandığı dikkat çekiyor. Bunun da sanayicinin fiyat artışlarının hızlanmasıyla ilgisi büyük.

Sanayici fiyatlarını hızlandıran ise esasta dolar kurundaki hızlı artış ve dünya girdi fiyatlarının hızla artması. Sanayicinin enflasyonunun tüketiciye yansımalarının gecikmeli de olsa paralellik arz ettiğini gözleniyor.

ENFLASYONUN GELECEĞİ

Özellikle Eylül 2016 sonrası hızlanan hem sanayici hem tüketici fiyatlarındaki hızlanmanın önümüzdeki yakın gelecekte nasıl seyir alacağı önemli. Enflasyonun çift haneye zıplaması ve yapışkanlık göstermesinde döviz kuru ana etken. Dolayısıyla, bundan sonra enflasyonun ne olacağına da aynı etkenin takibi gerekiyor. Döviz fiyatları TL karşısında arttıkça, bunun sanayici-üretici fiyatlarına, maliyet enflasyonuna, devamında da tüketicinin önüne tüketici fiyat artışı olarak dönüşmesi sürecek.

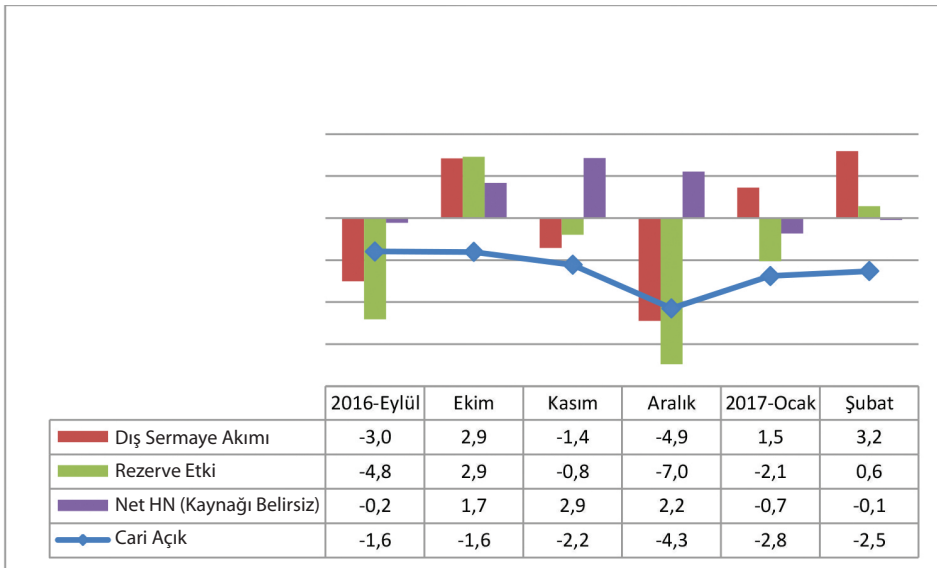
Döviz fiyatını belirleyecek ana etken, "Dış sermaye trafiği." Dış sermayeye yaşamsal bağımlılığı olan Türkiye'ye, yabancı sermaye girişi eksildiği ya da azaldığı zaman döviz, özellikle de dolar fiyatları

artıyor. Örneğin Eylül 2016'da, aylık ortalama dolar kuru 2,96 TL idi. Ancak yine Eylül 2016'da derecelendirme kuruluşlarının Türkiye'nin notunu kırmaları, ardından dış dünyada sıcak parayı çekecek gelişmeler, örneğin ABD'de Trump'ın seçilmesi, doları yukarı çekerken Türkiye dahil, yükselen ülkelerden sermaye çıkışına neden oldu.

Türkiye, Eylül sonrası aylarda doların TL karşısında hızla değerlenmesini yaşadı ve Ocak 2017'ye gelince aylık ortalama dolar kuru 3,74 TL oldu. Bu, 5 ayda yüzde 28'e yakın doların değerlenmesi demektir. Türkiye Eylül 2016-Şubat 2017 arasında yaklaşık 15 milyar dolar cari açık verirken, 2 milyar dolara yakın sermaye çıkışı yaşadı. Ancak, rezervlerden kullanılan yaklaşık 11 milyar dolar ve kaynağı belirsiz yaklaşık 6 milyar doların girişi sayesinde dolar kurundaki artış yüzde 24'te tutulabildi.

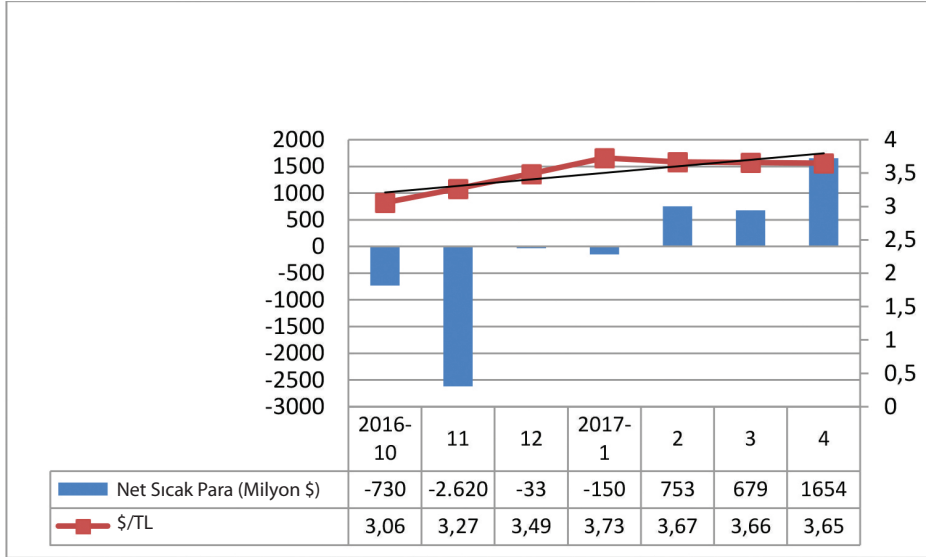
Enflasyonun en önemli kaldıracı, dolardaki artış. Dolarda yıllık yüzde 25'i bulan artışların sadece enflasyonu hortlatmakla kalmayıp, dolar borçlusu firmalara ağır kur zararları yazdığı, yatırımları caydırarak büyümeyi çelmelediği de malum.

Özel sektör firmalarının bütün daraltma çabalarına rağmen net döviz açıkları 200 milyar dolar

Grafik 6. Cari Açık, Dış Sermaye Akımı ve Rezerve Etki (Eylül 2016-Şubat 2017, Milyar \$)

Kaynak: TCMB veri tabanı

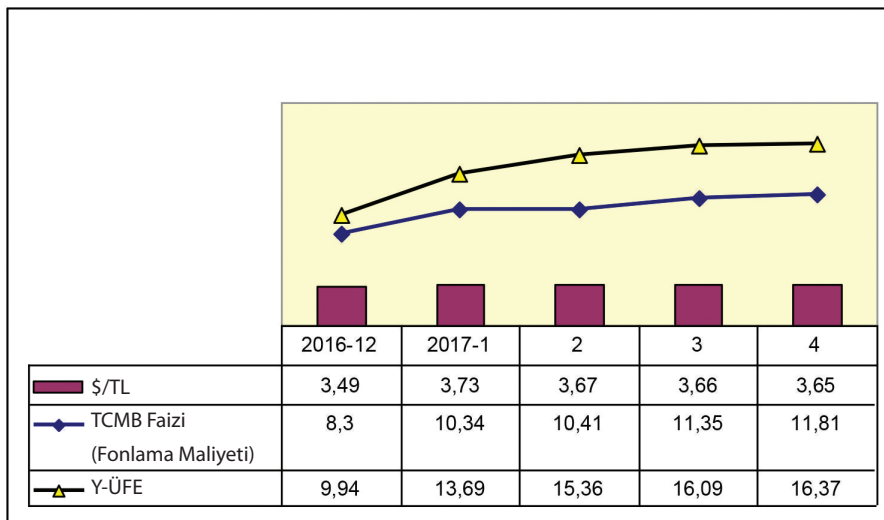
Grafik 7. Yabancı Sıcak Para Trafikü ve \$/TL (2016 Ekim - 2017 Nisan)

dolayında ve borçlarının TL karşılığının yarattığı kur zararlarıyla, bilançolar birçok firma için enkaz durumunda.

Dünya ekonomisindeki yalpalamalarla, önceden çıkış yapan sıcak paranın şubat ayı sonrası kısmi dönüşler yapması, dolar fiyatını biraz gevşetti ve 3.50-3.60 TL bandına çekti. Ama bu bile, enflasyon, borçlu firmalar, büyüme için önemli bir tehdit.

Merkez Bankası, faiz silahını kullanarak, kısmi artışlara giderek doları biraz daha kontrol altına alma çabasında.

Kurlardaki baskı artınca, dünya listelerinde yer alan "Politika faizi"ni yükseltmeyi tercih etmeyen Merkez Bankası, Ocak ayında, bankaların olağan-dışı durumlarda kullandıkları "Geç likidite penceresi" faizini, olağan bir imkân haline çevirerek

Grafik 8. TCMB Faizi, Dolar ve Üretici Fiyatlar

Kaynak: TCMB

kullanıma açtı ve döviz kurunu bu yolla denetlemeyi seçti. O tarihten sonra giderek borç verme faizinde ağırlığı geç likidite penceresine kaydıran Merkez Bankası, ağırlıklı ortalama fonlama maliyetini de (ortalama faizi) son olarak yüzde 11,8'e kadar yükseltti.

Sonuçta, Merkez Bankası faizi ister istemez yükseltmiş bulunuyor. Buna karşılık faizde ulaşılmış oran, enflasyonun altında. Faiz ile Y-ÜFE arasında nerdeyse 5 puan var. Yine de denebilir ki, bugünkü durumda faiz de, kur da, enflasyon da yüksek seyrediyor.

ÇİFTE AÇIK TEHLİKESİ...

IMF, Nisan 2017 Dünya Görünümü raporunda 2017 yılı için Türkiye ekonomisinde yüzde 2,5'lik büyüme öngörüsünde bulunurken cari açığın artacağını da belirtiyor. Cari açığın milli gelire oranının hem 2017 hem 2018 için yüzde 4,7'den az olmayacağı iddia ediliyor. Bu oran 2016'da yüzde 3,8 olarak gerçekleşmişti. Bu, Türkiye'nin cari açığı 1 puan daha çok büyüyecek demek. Milli gelir yaklaşık yarım puan gerilerken cari açık 1 puan nasıl artabilir? Burada akla ilk gelen, enerji faturasının artacağı öngörüsü olabilir. Yanı sıra, Türkiye'nin turizmdeki kan kaybının 2017 ve 2018'de de telafi edilemeyeceği de varsayımlar arasında.

Gerçekten de Türkiye enerji faturasını azaltacak çok az şey yapıyor, turizmdeki kayıplarını da telafi için özellikle iç ve dış barış yolunda olumlu gelişmeler yaşamak yerine, imaj kaybına uğruyor. Şaibeli bir referandum deneyimi yaşayan ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nce "denetim altına alınma" gibi bir yaptırıma tabi tutulan bir ülkeye, özellikle istenen Avrupalı turist girişi kolay görünmüyor.

Cari açığa eşlik edecek ikinci sorun bütçe açığı. Türkiye merkezi bütçesi ilk 3 ayda 20 milyar TL açık verdi. Kriz riskini azaltmak ve referandumdan Evet oyunu çıkarmak için izlenen maliye, istihdam politikaları ile bütçe açığı hızla arttı. Bu da çifte açık riskinin Türkiye gündemine taşınması demek.

IMF, işsizlik konusunda da iç açıcı öngörüler sunmuyor. 2016 yılında yıllık yüzde 10,8 olarak gerçekleşen resmi işsizliğin 2017 yılında, düşük

büyümeye bağlı olarak artacağını ve yıllık ortalamasının yüzde 11,5'e ulaşacağını öne sürüyor. IMF'nin işsizlik için 2018 öngörüsü pek azalmıyor: yüzde 11.

YENİDEN EMEK...

AKP, çarpık birikim düzenini ayakta tutabilmek için kendisini öyle bir açmaza soktu ki, dış kaynak girişi aksayınca dolar yükseliyor, dolar yükselince enflasyon ve firma kınılganlığı artıyor. Doları indirmek, ancak faiz artırmakla biraz mümkün oluyor. Bu kez faiz yatırımdan, tüketimden uzaklaşıyor. Büyümeye heves edilince ithalat artıyor ve cari açık büyüyor. Bütün bunlar için, geri dönüşü olup olmayacağı bilinmeden bütçe ve öteki kamu imkanlarıyla açık veriliyor. Böylece milli gelirin yüzde 5'ine yaklaşan cari açık sorununa, milli gelirin yüzde 3-4'ünü bulması muhtemel bütçe açığı sorunun eklenmesi, yani çifte açık tehlikesiyle yüzde yüz gelinmesi söz konusu.

AKP rejimi, kendini yeniden üretebilmek, sermaye birikimini sürdürebilmek için, ücretli sınıfı daha ağır bir sömürüye zorlayacak görünüyor. Yüzde 20'lere doğru seyreden enflasyon karşısında, yıl başında yapılmış ücret zamları, asgari ücret artış oranları yüzde 5-6 dolayında. Sayıları 16 milyonu bulan ve istihdamın yüzde 70'inden fazlasını oluşturan ücretliler aleyhine yıpratıcı bir gelir adaletsizliği yaşanmaya başlandı bile.

Bununla kalmıyor; yine çoğu emek sınıfların tüketimlerinden, ücretlerinden kesilen vergiler, topluma ait kamusal taşınmazlar, tarihi ve kültürel varlıklar, toplumsal değerler çalınarak sermaye birikiminin aksamaması için çoğu yandaş-yandaş sermaye kesimine aktarılıyor.

Yakında, çalışan kesimin kıdem tazminatı hakkının, işverenlerde birikmiş alacaklarının bir fona devredilerek yine aynı amaçla kullanılması biçimindeki bir gasp girişimi daha gündeme taşınacak. Bu da çalışan kesimlere başka bir darbe olacak.

Bunlar, ister istemez emek kesiminde bir isyanı, bir hak mücadelesini yeniden yükseltecek. Emek dostlarının böyle bir dip dalgaya hazırlıklı olması gerekiyor.

IMF VE 2017 İÇİN ÖNGÖRÜLER

IMF, Nisan ayında yayımlanan Dünya Görünümü raporunda, 2016'da yüzde 3,1 olan dünya ekonomisi büyüme hızını, 2017 için yüzde 3,5 ve 2018 için yüzde 3,6 olarak tahmin ediyor. Bu tahmin, ABD'de canlanmanın hızlanması, AB ve Japonya'daki olumlu görünüm ve Çin'deki büyüme temposunun yüksek seyretmesi ihtimallerine dayandırılıyor.

Buna karşılık Çin dışındaki çevre ekonomiler, özellikle Latin Amerika ile Orta Doğu'dakiler, olumsuz gelişmelerin etkisi altında. Rapor ayrıca, tüm çevre ekonomileri için geçerli olan bir dizi riskin de gündemde olduğunu vurguluyor.

IMF'ye göre en önemli risk, "içe kapanma". Bu olasılık gerçekleşirse, çevre ekonomilerinin ihracatı azalacak, bu ülkelere dış sermaye girişleri gerileyecek, büyüme düşecek. Jeopolitik tehditler, güvenlik sorunları, yolsuzluk, yönetim bozuklukları, siyasi gerilimler gibi "ekonomi-dışı" risklerden de söz eden IMF, bunların, çevre ülkelerinin risk primini yükseltecek, ülkeleri aşağı çekecek unsurlar olduğunu hatırlatıyor.

Yine IMF'ye göre, ABD Merkez Bankası FED, faizleri beklenenden daha hızlı bir tempoyla artırırsa, dolar değerlenecek, çevre ülkelere sıcak para girişi azalacak ve aralarında Türkiye'nin de olduğu kırılgan ülkeler olumsuz etkilenecek.

Ama fiiliyatta, ekonominin pratiği böyle seyretmiyor.

Trump yönetiminin dış politika ve ekonomideki sarsak duruşu, güven telkin etmeyen davranışları, ABD ve diğer merkez ülkelere doğru pozisyon alması beklenen küresel fonları "bekle-gör"e geçirtti ve özellikle 2017'nin ikinci ayından itibaren sıcak para, Türkiye dahil yükselen ülkeleri, yükseltilecek faizlerin cazibesıyla, yeniden geçici park yeri olarak seçmeye başladı. Yerel paralar dolara karşı biraz toparlandılar. Bu yönelişte, Türkiye gibi ülkelerin krize karşı aldıkları çeşitli maliye önlemleri, faiz politikaları da etkili oldu denebilir. Ayrıca politik ve jeopolitik riskleri azaltıcı gelişmelerin –örneğin hile/hurdasına aldırılmadan- referandumun bitmiş olmasının, yeniden sıcak para girişinde rolü var.

IMF, Türkiye'nin 2017'deki büyüme hızını yüzde 2,5 olarak öngörüyor. "Çevre ekonomileri" (153 ülke) için IMF'nin 2017 büyüme oranı öngörüsü yüzde 4,5 iken Türkiye için bunun yüzde 2,5 olarak öngörülmesi dikkat çekici.

IMF raporu, Doğu-Orta Avrupa yükselen ülkeler bölgesinde ekonomik görünümü bozulan tek ülke olarak Türkiye'yi gösterirken bunu raporun 18. sayfasında şöyle gerekçelendiriyor: "Artan politik belirsizlik, güvenlik sorunları ve döviz borç yükünün TL'nin değer kaybı sonucu ağırlaşması, Türkiye'nin ekonomik görünümünün bozulmasına yol açmaktadır."

IMF'in bu saptamaları değiştirilmez değil ve AKP rejimi bunun için çeşitli politikalar geliştiriyor.

Nisan 2017 IMF raporunda Türkiye'nin çift rakama sıçramış tüketici enflasyonunun, 2017'de de çift haneden aşağı inmeyeceği öngörülüyor ve yüzde 10,1 tahmininde bulunuluyor. Hatta 2018 için de ancak yüzde 9,1'e inebilir, öngörüsü var.

Nisan enflasyonun ortaya çıkardığı tablo ile, IMF öngörüsünün iyimser olduğuna bile hükmedilebilir.

BÜTÇE AÇIĞI BÜYÜYOR

Türkiye, 2016 yılının üçüncü çeyreğinde negatif büyüme yaşadı, son çeyrekte biraz toparlansa da yılın ikinci yarısında büyüme hızı yüzde 1'e düştü. Bu bile, ancak devlet kaldıracağıyla, bütçe açıklarını büyütmeyle göze alarak yapılabildi.

Eşikteki krizi yönetebilmek ama aynı zamanda referandumdan Evet'i çıkarabilmek için bütçeye ilk 3 ayda 20 milyar TL açık verdimen pahasına popülist bir maliye politikası izlendi.

Maliye Bakanı Naci Ağbal yaptığı açıklamada, bugüne kadar aldıkları gerek harcama tedbirleri, gerek vergi indirimleri, gerekse istihdam desteklerinin bütçe açığı üzerindeki etkisinin milli gelirin yaklaşık yüzde 0.74'ü oranında olduğunu, ama bu oranın 2018'de yüzde 0.38'e, 2019'da ise yüzde 0.30'a düşeceğini belirtti.

Maliye Bakanı Ağbal şöyle devam etti: "Türkiye, mali disiplinden hiçbir zaman vazgeçmedi. Hükümet olarak hiçbir dönemde mali disiplini göz ardı etmedik. Her zaman ekonomimizin en temel itici güçlerinden bir tanesi sağlam kamu mâliyesidir ve mali disiplindir. Türkiye'de mali disiplin bugüne kadar vardır ve bundan sonra da aynı şekilde devam edecektir" (26 Nisan, Dünya).

Bu iddianın gerçekleşebilmesi için, kamu deposundan yangına boşaltılan suların, yeniden depoya dönmesi gerekir. Bu da ancak büyüme ve büyümeden artışı sağlamakla mümkün olabilir. Yerli ve yabancı aktörlerce sanayi ve tarımsal yatırımların artırılması, ihracatın artırılması, turizmin ayağa kaldırılması, büyümenin devamının getirilmesi gerekir.

Bunun için de geleceğe güvenin sağlanması gerekir. Bu güvenin oluşmasında AKP'nin hile-hurda ile kurduğu "yeni yönetim sistemi", özellikle dış sermayeye güven verecek mi, AB ile ilişkilerin, düzelmek bir yana, bozulması söz konusu iken istikrarlı, dışı dokunur bir büyüme nasıl mümkün olacak?

Bununla beraber, ite kalka büyüme ayağında imkanlar zorlanmıyor değil. Doların ihracatçıyı iştahlandırması, ücretlerin düşüklüğü, yedek işçi ordusunun büyümesinin etkisiyle, ihracatta bir hareket gözleniyor. İç talepte de yine devletin sübvansiyonlarıyla kredi kullanımı ve iç talep hareketi var. Bu iki ayak üstünden büyümenin yüzde 4'ü bile bulacağı iddiasını AKP rejimi iddia ediyor.

Kredi arzı ve kullanımında devlet etkin bir rol üstlendi, kefalet verdi bankalara. Maliye Bakanı Naci Ağbal, 204 bine yakın firmanın Kredi Garanti Fonu KGF'den yararlandığını, oluşturulan kredi hacminin de 146,4 milyar lira olduğunu açıkladı. İşletmelere KOSGEB üzerinden kredi paketi oluşturduklarını da anımsatan Ağbal, 239 bin işletmenin KOSGEB üzerinden kredi imkanına eriştiğini, 5,8 milyar liralık bir kredi hacminin oluşturduğunu bildirdi.

Garantiyi, kefaleti devlet, parayı bankalar verdi. İrili ufaklı şirketler, kredi konusunda geçici de olsa bir nefes aldı. Bankalar da bilanço düzeltti; borsada hisse değerleri yükseldi. Ancak, bu kredilerin büyüme için mi, yoksa borcu borçla kapatmada mı kullanıldığı meçhul. Devlet kefaletine rağmen bankalar, batıklarını artıracak bir kumara da zorlandılar.

"Sanayinin Sorunları ve Analizleri" raporlarının tüm sayılarına aşağıdaki adresten ulaşabilirsiniz.

<http://www.mmo.org.tr/bulten>

TMMOB
Makina Mühendisleri Odası
Haber Bülteni
Mayıs 2017
Sayı 227 Ekidir

MMO Adına Sahibi
Ali Ekber ÇAKAR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Yunus YENER

Basımevi
Ankamat Matbaacılık San.
Limited Şirketi
Güleryüz Sanayi Sitesi
30. Cad. 538. Sokak
No: 60 İvedik / ANKARA
Tel: (0312) 394 54 94-95

Yönetim Yeri
Meşrutiyet Cad. No: 19/6. Kat
06650 Kızılay / Ankara
Tel: (0 312) 425 21 41 Faks: (0 312) 417 86 21
<http://www.mmo.org.tr>
e-posta: mmo@mno.org.tr
basin@mno.org.tr